

Рудь І.Ю.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

Ткаченко М.

студент
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

Крамаренко А.

студент
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

Rud Inna

Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University

Tkachenko Marina

Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University

Kramarenko Anna

Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University

МЕТОДИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ У СТРАХОВІЙ КОМПАНІЇ

METHODS OF RISK MANAGEMENT IN INSURANCE COMPANY

Стаття присвячена дослідженню сутності та існуючих методів ризик-менеджменту у страхових організаціях. Розглянуто п'ять етапів, на яких базується система ризик-менеджменту. Виділено методи управління ризиком. Сформовано два основні блоки управлінських заходів стосовно впливу на страхові ризики у процесі управління страховими ризиками. Найбільша увага приділена саме операції з передачі страхових ризиків, тобто на перестраховання. Перестраховання є традиційним та найбільш застосовуваним методом передачі страхових ризиків. Важливе значення має впровадження ефективного ризик-менеджменту для управління ризиками та пошуками шляхів їх усунення або мінімізації. На основі проведеного аналізу у статті запропоновано разом із перестрахованням застосовувати альтернативні інструменти передачі ризиків в страховій діяльності в Україні.

Ключові слова: страховий ризик, управління страховими ризиками, ризик-менеджмент, страхові резерви, перестраховання.

Статья посвящена исследованию сущности и существующих методов риск-менеджмента в страховых организациях. Рассмотрены пять этапов, на которых базируется система риск-менеджмента. Выделены методы управления риском. Сформированы два основных блока управленческих мер в отношении влияния на страховые риски в процессе управления страховыми рисками. Наибольшее внимание уделено именно операции по передаче страховых рисков, то есть на перестрахование. Перестрахование является традиционным и наиболее применяемым методом передачи страховых рисков. Важное значение имеет внедрение эффективного риск-менеджмента для управления рисками и поисками путей их устранения или минимизации. На основе проведенного анализа в статье предложено вместе с перестрахованием применять альтернативные инструменты передачи рисков в страховой деятельности в Украине.

Ключевые слова: страховой риск, управления страховыми рисками, риск-менеджмент страховые резервы, перестрахования.

The article is devoted to the study of the essence and existing methods of risk management in insurance organizations. The spread of modern methods of risk management in insurance activities can contribute to the approximation of domestic insurance to world standards. The main thing in risk management is the development and implementation of such risk management methods that can lead to additional cash inflows. The five stages on which the risk management system is based are considered. Risk management methods are selected. The choice of risk management methods is aimed at minimizing possible losses in the future. Two main blocks of management measures concerning the influence on insurance risks in the process of insurance risk management are formed. The first block contains a

set of preparatory actions related to the definition of the general purpose of the insurance activity of a particular insurer. The second block of managerial measures is directly related to the choice and implementation of methods of influencing the risks taken by the insurer under the insurance contracts. In the management of insurance risks, the financial aspect that involves identifying and generating financial sources for covering potential or actual losses from the implementation of the risks assumed is extremely important. In the general theory of risk management, risk financing methods comprise 3 main groups: self-insurance, lending and risk transfer. The greatest attention is devoted to the transfer of insurance risks, that is to reinsurance. Reinsurance is the traditional and most used method of transferring insurance risks. Important is the introduction of effective risk management for risk management and the search for ways to eliminate or minimize them. Based on the analysis conducted in the article, it is proposed to use, together with reinsurance, alternative instruments of risk transfer in insurance activities in Ukraine. The activities of insurance companies are associated with a large number of risks, because they not only take other risks for themselves in insurance, but also risk their own funds in the process of functioning.

Key words: insurance risk, insurance risk management, risk management, insurance reserves; reinsurance.

Постановка проблеми. У сучасному світі діяльність будь-якого суб'єкта господарювання пов'язана з різноманітними ризиками. Що стосується страхових компаній, то найбільший вплив на їх функціонування мають ризики, які обумовлені самою сутністю страхової послуги. До таких ризиків відносять ті, що приймаються за договорами страхування (страхові ризики). Таким чином, ефективне управління страховими ризиками та ризиками, які виникають під час провадження страхової діяльності, є однією з найважливіших умов забезпечення фінансової стійкості та необхідного рівня платоспроможності страхової компанії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, які стосуються методів управління ризиками в страховій діяльності, розглядаються в наукових працях В.В. Вітлінського, Г.І. Великоіваненко, О.М. Залєтова, О.А. Лобанова, О.В. Чугунова, В.В. Шахова тощо. Теоретичні та практичні аспекти управління ризиками у страховій галузі знайшли своє відображення у роботах таких вітчизняних науковців як: І.О. Бланк, К.Г. Воблий, В.Д. Базилевич, В.В. Вітлінський, Т.А. Ротова, М.С. Клапків, К.В. Шелехов, М.В. Сороківська.

Метою дослідження є дослідження сутності та існуючих методів ризик-менеджменту у страхових організаціях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожна страхова компанія під час свого розвитку починає з того, що вона розуміє, які ризики їй необхідно відстежувати та контролювати. Проте надалі контроль за новими ризиками та моделювання цих ризиків дозволяє ефективніше втілювати страховику свою стратегію і управляти ризиками, і, відповідно, нарощувати прибуток і збільшувати страхові резерви. Впровадження в практичну діяльність страхових компаній ефективною системи ризик-менеджменту підвищує фінансову надійність та стій-

кість як окремого страховика, так і страхового ринку в цілому. В той же час, поширення сучасних методів управління ризиками в страховій діяльності зможе сприяти наближенню вітчизняного страхування до світових стандартів.

Ризик-менеджмент за економічним змістом являє собою систему управління ризиком і відносинами, що виникають у процесі його управління, яка спрямована на зниження ймовірності виникнення і мінімізацію можливих втрат.

Система ризик-менеджменту страховика базується на п'яти етапах (рис. 1).

З нашої точки зору, основним в ризик-менеджменті є не питання про недопущення ризику в його негативному вигляді, а розробка і впровадження таких методів управління ризиками, які зможуть призвести до додаткових грошових надходжень. Незважаючи на галузеву специфіку, у більшості секторів економіки застосовуються досить схожі механізми зниження ризиків. До таких основних методів Лобанов О. та Чугунов О. відносять [2, с. 63]: страхування або резервування; хеджування; диверсифікація; уникнення (відмова від пов'язаного з ризиком проекту) або мінімізація (консервативне управління активами та зобов'язаннями). Вітлінський В.В. та Великоіваненко Г.І. виділяють наступні способи (методи) управління ризиком: уникнення ризику; попередження ризику; розподіл ризику; зовнішнє страхування ризику; лімітування; диверсифікація; створення резервів, запасів на покриття ймовірних збитків; здобуття додаткової інформації [1].

Слід зазначити, що вибір методів управління ризиком має на меті мінімізувати можливі збитки у майбутньому. Мойсеєнко І.П. та Марченко О.М. вважають, що це здійснюється шляхом вибору раціонального способу зменшення ризику серед наступних: збереження ризику; передача ризику; уникнення ризику;

Рис. 1. Етапи управління ризиками страхівка

запобігання ризику; зниження ризику; диверсифікація ризиків; самострахування; хеджування [4, с. 226-229].

Лисенко Д. виділяє чотири основні відомі методи, які застосовують ризик-менеджери компаній для управління ризиками. До них належать: уникнення ризику; утримання ризику; передача ризику (страхування, хеджування, аутсорсинг); зниження ризику (диверсифікація, введення лімітів; формування резервів та зменшення часу знаходження в небезпечних зонах) [1].

Покровський А.К. виокремив такі основні методи управління ризик-менеджменту: ухилення від ризиків; локалізація ризиків; диверсифікація ризиків; компенсація ризиків [1].

Кожен з них застосовується при різних обставинах. Кілька методів управління ризиками часто використовуються одночасно:

1. Уникнення ризику (усунення ризику) передбачає повне уникнення діяльності, яка представляє потенційну небезпеку. Даний спосіб має обмеження у використанні, адже вимагає відмову не тільки від певної діяльності, пов'язаної з ризиком, а й від поєднаних з нею майбутніх вигод. Отже, уникаючи ризику ми позбуваємось потенційних доходів.

2. Зниження ризику (пом'якшення ризику) припускає скорочення ступеню або можливості втрати. Це може бути зроблено шляхом збільшення запобіжних заходів або обмеженням (лімітуванням) ризикованої діяльності. Дивер-

сифікація активів та хеджування є формами зниження ризиків, пов'язаних з інвестиціями. Інвестування в здобуття інформації є одним із способів зниження ризиків, тому що чим вища проінформованість щодо ризикових видів діяльності, тим меншою стає невизначеність [5].

3. Втримання ризику (прийняття ризику). Цей спосіб передбачає знаходження в зоні ризику. Навіть якщо не буде зниження, уникнення або передачі ризику, то він все одно приймається. В межах цього способу досить ефективним є створення фондів самострахування. Прийняття ризику є ефективним для таких ризиків, які не становлять значної фінансової загрози. Але якщо не достатньо власних коштів для утримання ризику великих розмірів, то необхідно намагатися залучити інші способи управління даним ризиком.

4. Передача ризику (страхування від ризику). При цьому способі фінансовий ризик передається третій стороні. Поділ ризиків також є типом передачі ризику. Тобто, чим більше число тих, хто поділяє ризик, тим менше будуть проявлятися негативні ефекти. Під час вибору необхідного методу управління ризиками треба дотримуватись наступних вимог: – завжди передбачати наслідки ризику; – не слід приймати ризик, розмір якого перевищує власний капітал; – не слід ризикувати багатством заради малого; – не слід вважати, що завжди існує лише один шлях вирішення проблеми (можливо є й інші); – позитивні рішення слід

приймати лише за відсутності сумнівів; – за наявності сумнівів краще приймати негативне рішення [1].

Таким чином, з урахуванням специфіки страхової діяльності, пов'язаної з перерозподілом ризиків, застосування загальних методів управління ризиками та організація процесу ризик-менеджменту в страхових компаніях має низку особливостей.

Загалом у процесі управління страховими ризиками можна сформулювати два основні блоки управлінських заходів стосовно впливу на страхові ризики. Перший блок містить сукупність підготовчих дій, пов'язаних із визначенням загальної мети страхової діяльності конкретного страховика, зокрема встановлення переліку ризиків, які можуть бути взяті на страхування, розробку і затвердження у Нацфінпослуг правил страхування під кожен із таких ризиків та формування типових договорів страхування (страхових полісів).

Другий блок управлінських заходів безпосередньо пов'язаний з вибором та реалізацією методів впливу на ризики, прийнятих страховиком за договорами страхування (рис. 2).

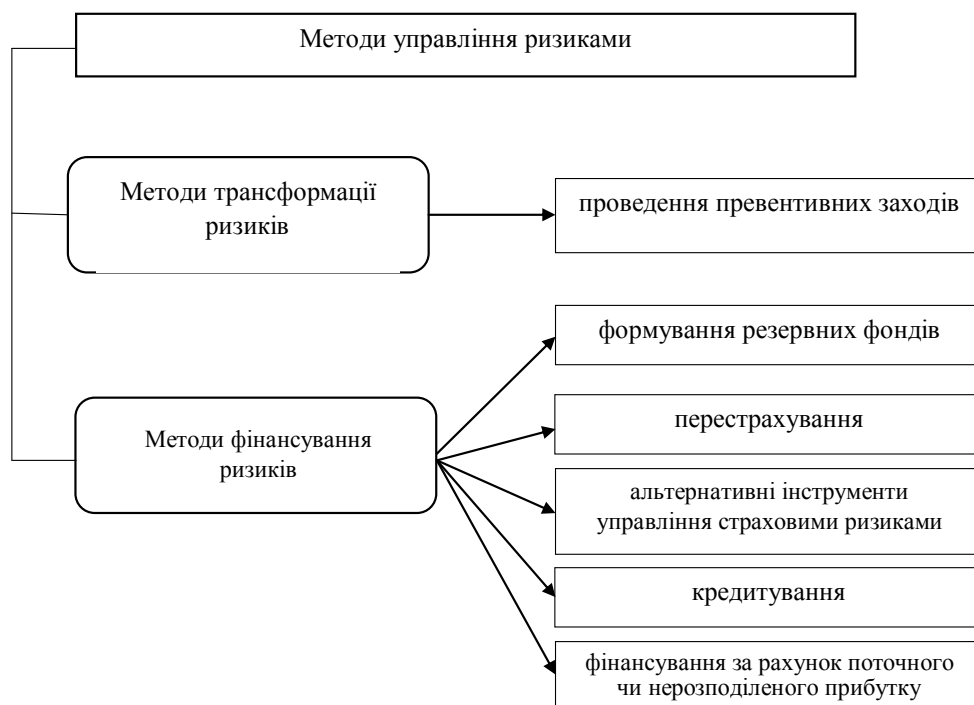
Одним із методів зменшення страхових ризиків на цьому етапі є проведення превентивних заходів. Варто також зазначити, що в управлінні страховими ризиками надзвичайно важливим є фінансовий аспект, який передбачає визначення та формування фінансових джерел покриття потенційних чи фактичних

збитків від реалізації прийнятих на страхування ризиків.

У загальній теорії ризик-менеджменту методи фінансування ризиків містять 3 основні групи: самострахування, кредитування і передача ризику. Використання кожного із названих методів у діяльності страхових компаній має свої особливості. Так основним фінансовим джерелом покриття збитків, завданих настанням страхових випадків, за ризиками, що залишаються на власному утриманні страхової компанії, є кошти страхових резервів.

Залучення кредитних ресурсів для відшкодування збитків від реалізації страхових ризиків з точки зору страхової компанії є небажаним явищем, оскільки збільшує фінансові витрати страховика та негативно впливає на фінансовий результат діяльності компанії. Виникнення потреби у позикових фінансових ресурсах для покриття поточних зобов'язань страховика може свідчити також про наявність недоліків у тарифній політиці або політиці управління резервами страхової компанії.

Існують особливості у використанні кожного з вищезазначених способів управління ризиками у діяльності страхової компанії. Проте, якщо перші три методи загалом мають схожу сутність як для страхових компаній, так і для інших суб'єктів господарської діяльності, то застосування методу передачі ризиків в страховій сфері значно відрізняється і має специфічні ознаки. Це пов'язано з тим, що страховик сам

Рис. 2. Методи управління страховими ризиками

Джерело: складено автором на основі [5; 6; 7]

виступає тим суб'єктом, який за визначену у договорі страхову премію бере на себе відповідальність відшкодувати збитки в разі настання страхового випадку. З цього випливає, що під час вивчення світового досвіду стосовно управління ризиками в страховій сфері найбільшу увагу слід звертати саме на операції з передачі страхових ризиків, тобто на перестраховання.

Перестраховання є традиційним та найбільш застосовуваним методом передачі страхових ризиків. Ефективність здійснення перестрахових операцій певним чином залежить від розвиненості ділових зв'язків і співробітництва між страховими та перестраховими компаніями.

Варто зазначити, що в практиці зарубіжних страхових компаній, окрім традиційного перестраховання, використовуються також альтернативні інструменти передачі страхових ризиків, які забезпечують формування фінансових джерел їх покриття безпосередньо за допомогою механізмів фондового ринку. Виникнення альтернативних інструментів передачі страхових ризиків було пов'язано з необхідністю пошуку додаткових джерел фінансування катастрофічних ризиків, для покриття яких обсягів страхового і перестрахового ринків є недостатніми.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, можна сказати, що діяльність страхових організацій пов'язана з великою кількістю ризиків, адже вони не тільки приймають чужі ризики на себе у страхуванні, а й ризикують власними коштами в процесі функціонування.

З метою управління відбором ризиків страхові компанії використовують систему управління ризиками, яка містить низку різноманітних заходів організаційно-фінансового характеру, що дозволяє певною мірою передбачити їхні наслідки та розмір збитку, який потрібно відшкодувати. При цьому провідна роль в управлінні страховими ризиками має надаватися методам фінансування ризиків, спрямованим на формування достатніх за обсягами джерел їх покриття.

Важливе значення має впровадження ефективного ризик-менеджменту для управління ризиками, та пошуками шляхів їх усунення або мінімізації, задля ефективного функціонування страхової компанії та забезпечення належного стану її фінансової безпеки. Крім того, важливість використання ризик-менеджменту у вітчизняній практиці зазначено як один з перспективних напрямів розвитку вітчизняного страхового ринку.

Список використаних джерел:

1. Ваніна Д.А. Методи управління ризиками в страхових організаціях. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2015. № 3. С. 16–28.
2. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія. Київ : КНЕУ, 2004. 480 с.
3. Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства : навч. посібник. Львів, 2011. 380 с.
4. Посохов І.М. Сучасний стан методичного забезпечення управління ризиками корпорацій. *Бізнес-інформ*. 2012. № 10. С. 266–271.
5. Герасимова І.Ю. Управління фінансовими ризиками страхових компаній з метою забезпечення економічної безпеки. *Економічний простір*. 2016. № 115. С. 112–125.
6. Приказюк Н.В., Білокінь Л.О. Теоретичне упорядкування методів та інструментів фінансового ризик-менеджменту страхових компаній. *Економічний аналіз*. 2017. № 1. С. 139–149.
7. Шевчук О.О., Гулик М.І. Методи оцінювання ризиків у страховій діяльності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. № 26. С. 291–299.

References:

1. Vanina D.A. (2015). Metody upravlinnia ryzykamy v strakhovykh orhanizatsiiakh [Methods of risk management in insurance organizations]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, 3, 16–28. (in Ukrainian)
2. Vitlinskyi V.V., Velykoivanenko H.I. (2004). Ryzykologhiia v ekonomitsi ta pidpriemnytstvi : monohrafiia [Riskology in economics and business: monograph]. Kyiv : KNEU. (in Ukrainian)
3. Moiseienko I.P., Marchenko O.M. (2011). Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva : navch. posibnyk [Management of financial and economic security of the enterprise: teaching. manual]. Lviv. (in Ukrainian)
4. Posokhov I.M. (2012). Suchasnyi stan metodychnoho zabezpechennia upravlinnia ryzykamy korporatsii [The current state of the methodological provision of corporate risk management]. *Biznes-inform*, 10, 266–271. (in Ukrainian)
5. Herasymova I.Iu. (2016). Upravlinnia finansovymy ryzykamy strakhovykh kompanii z metoiu zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky [Management of financial risks of insurance companies in order to ensure economic security]. *Ekonomichnyi prostir*, 115, 112–125. (in Ukrainian)

6. Prykaziuk N.V., Bilokin L.O. (2017). Teoretychne uporiadkuvannia metodiv ta instrumentiv finansovoho ryzyk-menedzhmentu strakhovykh kompanii [Theoretical ordering of methods and instruments of financial risk management of insurance companies]. *Ekonomichnyi analiz*, 1, 139–149. (in Ukrainian)
7. Shevchuk O.O., Hulyk M.I. (2016). Metody otsiniuvannia ryzykiv u strakhovii diialnosti [Methods of risk assessment in insurance activities]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, 26, 291–299. (in Ukrainian)